

**Gramatyka przepisu
jako przesłanka decyzji interpretacyjnej**

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3840

Mateusz Zeifert

**Gramatyka przepisu
jako przesłanka decyzji interpretacyjnej**

Redaktor serii: Prawo
Andrzej Matan

Recenzent
Adam Dyrda

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Słowo wstępu	11

Część I. Prawo i język

Rozdział 1. Elementy językoznawstwa	15
1.1. Gramatyka, językoznawstwo i inne nauki o języku	15
1.2. Językoznawstwo strukturalne	20
1.3. Językoznawstwo transformacyjno-generatywne	26
1.4. Językoznawstwo kognitywne	37
Rozdział 2. Wpływ teorii językoznawczych na prawoznawstwo	66
2.1. Uwagi wstępne	66
2.2. Językoznawstwo strukturalne a prawoznawstwo	68
2.3. Językoznawstwo transformacyjno-generatywne a prawoznawstwo	69
2.4. Językoznawstwo kognitywne a prawoznawstwo	74
Rozdział 3. Gramatyka języka prawnego	84
3.1. Status języka prawnego	84
3.2. Cechy charakterystyczne gramatyki tekstów prawnych	91

Część II. Problemy interpretacyjne

Rozdział 1. Pojęcie wykładni gramatycznej	117
1.1. Pojęcie wykładni prawa	117
1.2. Pojęcie wykładni gramatycznej w orzecznictwie sądowym	124
1.3. Pojęcie wykładni gramatycznej w literaturze prawniczej	131

Rozdział 2. Zagadnienia metodologiczne	138
2.1. Dobór orzeczeń	138
2.2. Podział orzeczeń	142
2.3. Forma prezentacji orzeczeń	145
Rozdział 3. Budowa zdania	147
3.1. Poprawność i niepoprawność gramatyczna	147
3.2. Wieloznaczność składniowa	156
Rozdział 4. Spójniki	173
4.1. Spójniki w logice, językoznawstwie i teorii prawa	173
4.2. Spójniki łączne	178
4.3. Spójniki rozłączne	189
4.4. Inne wyrażenia o charakterze łącznika	204
Rozdział 5. Interpunkcja	207
5.1. Interpunkcja w językoznawstwie i teorii prawa	207
5.2. Przecinek	211
5.3. Średnik	220
5.4. Myślnik	223
5.5. Nawias	228
Rozdział 6. Kategorie deklinacyjne	230
6.1. Liczba	230
6.2. Rodzaj	247
Rozdział 7. Kategorie koniugacyjne	249
7.1. Aspekt	249
7.2. Czas	258
7.3. Tryb	264

Część III. Wnioski

Rozdział 1. Gramatyka jako argument interpretacyjny	269
1.1. Uwagi wstępne	269
1.2. Błędy w pojmowaniu gramatyki	270
1.3. Rozbieżności interpretacyjne i ich wyjaśnienie	272
1.4. Sposoby posługiwania się argumentem z gramatyki	278
1.5. Gramatyka a inne rodzaje argumentów interpretacyjnych	283
Rozdział 2. Wskazówki interpretacyjne i redakcyjne	288
2.1. Wskazówki dotyczące interpretacji prawa	288
2.2. Wskazówki dotyczące redakcji przepisów	296

Rozdział 3. Interpretacja prawa a gramatyka kognitywna	306
3.1. Uwagi wstępne	306
3.2. Wieloznaczność składniowa w gramatyce kognitywnej	307
3.3. Wirtualność (fikcyjność) języka prawnego	309
3.4. Gramatyka, semantyka czy pragmatyka?	314
3.5. Podsumowanie	319
Spis orzeczeń	321
Bibliografia	329
Summary	341
Zusammenfassung	342

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

- d.k.k.** – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. z dnia 14 maja 1969 r., Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- k.c.** – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2016, poz. 380 t.j. ze zm.)
- k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2016, poz. 1137 t.j. ze zm.)
- k.p.** – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 2016, poz. 1666 t.j. ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2016, poz. 23 t.j. ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2016, poz. 1822 t.j. ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2016, poz. 1749 t.j. ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2016, poz. 1578 t.j. ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- u.p.d.o.o.f.** – ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 2016, poz. 2032 t.j. ze zm.)
- ZTP** – załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. 2016, poz. 283 t.j. ze zm.)

2. Czasopisma i oficjalne publikatory

- Dz.U.** – Dziennik Ustaw
KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP – Państwo i Prawo
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SP – Studia Prawnicze
ZNUJ – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

3. Inne

- NSA** – Naczelny Sąd Administracyjny
SA – Sąd Apelacyjny
SN – Sąd Najwyższy
SO – Sąd Okręgowy
TK – Trybunał Konstytucyjny
WSA – Wojewódzki Sąd Apelacyjny

Słowo wstępu

Punktem wyjścia do napisania niniejszej pracy było spostrzeżenie, że jednym z dość często pojawiających się argumentów w praktyce prawniczego dyskursu interpretacyjnego jest argument z budowy gramatycznej przepisu. Podstawowym celem napisania pracy była zatem od początku teoretycznoprawna analiza funkcjonowania tego argumentu. Przeprowadzona została ona przede wszystkim na podstawie lektury orzeczeń polskich sądów oraz publikacji naukowych poświęconych temu zagadnieniu. W miarę pisania zakres pracy istotnie się jednak poszerzał. Po pierwsze, okazało się, że wypowiedzi teoretyków prawa na temat roli gramatyki w wykładni nie dają się w żaden sensowny sposób odzielić od wypowiedzi na temat gramatyki tekstów prawnych w ogóle. Po drugie, rzetelne omówienie gramatyki tekstów prawnych nie było możliwe bez odniesienia się do dorobku naukowców bezpośrednio zajmujących się gramatyką, tj. do językoznawstwa (lingwistyki). Wreszcie po trzecie, zapoznając się z literaturą lingwistyczną, odkryłem, że językoznawstwo – chyba nawet bardziej niż prawoznawstwo – pełne jest wewnętrznych podziałów i rywalizujących z sobą teorii. Wydało mi się więc pożądane przedstawienie zarysu kilku najważniejszych kierunków językoznawstwa teoretycznego. Jeden z nich, a mianowicie językoznawstwo kognitywne, wydał mi się szczególnie interesujący z punktu widzenia badań nad językowym wymiarem prawa i jego interpretacją – tym bardziej, że w rodzimej teorii prawa jak dotąd nie został w zasadzie dostrzeżony¹.

Niniejsza praca stanowi zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej, której promotorem był Pan Profesor Zygmunt Tobor, a promotorem pomocniczym – Pani Profesor Agnieszka Bielska-Brodziak. Obu promotorom składałam w tym

¹ Już po ukończeniu przeze mnie pisania niniejszej pracy ukazały się dwie monografie aplikujące kognitywną teorię metafory pojęciowej na grunt teorii prawa: S. WOJTCZAK, I. WITCZAK-PLISIECKA, R. AUGUSTYN: *Metafory konceptualne jako narzędzia rozumowania i poznania prawniczego (w świetle ich manifestacji/realizacji w polskim języku prawnym i prawniczym)*. Warszawa 2017; S. WOJTCZAK: *The Metaphorical Engine of Legal Reasoning and Legal Interpretation*. Warszawa 2017. Częściowo dezaktualizuje to tezę, jednak należy pamiętać, że wspomniana teoria jest tylko jedną (choć chyba najbardziej rozpoznawalną) z wielu propozycji wysuwanych przez językoznawców kognitywnych.

miejscu wyrazi ogromnej wdzięczności. Panu Profesorowi – za ustawiczną inspirację na wielu płaszczyznach życia, wizję i, momentami niepojęte dla mnie, zaufanie. Pani Profesor – za troskliwe wprowadzenie do świata nauki i naukowców. Podziękowania należą się także pozostałym członkom Katedry Teorii i Filozofii Prawa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, którzy byli pierwszymi recenzentami pomysłów prezentowanych w niniejszej pracy, a w szczególności Panom Profesorom Tomaszowi Pietrzykowskiemu i Sławomirowi Tkaczowi. Osobne podziękowania składałam na ręce znakomitych recenzentów mojej rozprawy doktorskiej: Panów Profesorów Tomasza Gizberta-Studnickiego i Marcina Matczaka. Ich cenne uwagi były dla mnie motywacją do dalszej wytężonej pracy i nadały książce ostateczny kształt.

Praca niniejsza ma dla mnie osobiście wyjątkowe, pozanaukowe znaczenie. W trakcie jej przygotowywania przyszła na świat moja pierwsza córka Nadia. Od tego momentu ukończenie pracy przestało być moją prywatną sprawą, a stało się wyzwaniem dla całej rodziny. W tym miejscu składałam zatem szczerze podziękowania moim Rodzicom i Rodzicom mojej Małżonki, którzy zafundowali mi długie godziny spokojnego pisania. Największe wyrazy wdzięczności kieruję jednak do Alicji. Bez jej miłości, zrozumienia, wiary i niegasnącego zapału praca ta nigdy by nie powstała.

Redaktor
Barbara Konopka

Projektant okładki i stron działowych według pomysłu Autora
Małgorzata Pleśniar

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Lidia Szumigała

Łamanie
Grażyna Szewczyk

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3624-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3625-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail:wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 21,5. Ark. wyd. 27,0. Papier Offset.
kl. III, 90 g. Cena 69,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin